

2025-08-21
S2025/01452 (delvis)

Socialdepartementet

Inspektionen för vård och omsorg
Box 45184
104 30 Stockholm

Uppdrag till Inspektionen för vård och omsorg att stärka och utveckla tillsynen inom området psykisk hälsa och suicidprevention

Regeringens beslut

Regeringen ger Inspektionen för vård och omsorg (IVO) i uppdrag att stärka och utveckla tillsynen inom området psykisk hälsa och suicidprevention.

Vid genomförandet av uppdraget ska IVO föra dialog med och inhämta kunskap och erfarenheter från Läke-medelsverket, Myndigheten för vård och omsorgsanalys, Socialstyrelsen, Statens institutionsstyrelse och andra berörda myndigheter.

Vidare ska IVO föra dialog med och inhämta kunskap och erfarenheter från Sveriges Kommuner och Regioner, kommuner, regioner, privata vårdgivare, professionsföreningar, patient-, brukar- och anhängigorganisationer och andra berörda aktörer såsom Delegationen för att genomföra en reform för mer samordnade, behovsanpassade och personcentrerade insatser till personer med samsjuklighet (S2025:A) och Utredningen om en reform av den statliga barn- och ungdomsvården (2024:01).

IVO ska senast den 28 januari 2026 lämna en delredovisning av uppdraget till Regeringskansliet (Socialdepartementet). Delredovisningen ska innehålla en plan för uppdragets genomförande samt de insatser och aktiviteter som IVO avser att vidta inom ramen för uppdraget.

När det gäller den psykiatriska heldygnsvården, tvångsvården och den rättspsykiatriska vården ska planen särskilt omfatta förslag på en utvecklad tillsyn avseende dessa verksamheter. I delredovisningen ska även ingå en

beskrivning av hur insatserna och aktiviteterna har prioriterats och utgångspunkterna för detta.

IVO ska senast den 31 mars 2027 respektive den 31 mars 2028 lämna en delredovisning av uppdraget till Regeringskansliet (Socialdepartementet). Delredovisningarna ska innehålla en beskrivning av hur arbetet med uppdraget fortskrider.

Den delredovisning som ska lämnas senast den 31 mars 2027 ska vidare innehålla en beskrivning av hur uppföljningen av ärenden som rör suicid och suicidförsök har utvecklats, hur insatserna har integrerats i myndighetens ordinarie verksamhet och ska användas i myndighetens fortsatta tillsyns- och utvecklingsarbete samt hur aggregerade analyser av de lex Maria- och lex Sarah-anmälningar som inkommer till myndigheten och som avser suicid och suicidförsök löpande ska presenteras.

IVO ska senast den 31 mars 2029 lämna en slutredovisning av uppdraget till Regeringskansliet (Socialdepartementet). Slutredovisningen ska innehålla förslag på hur IVO avser att utveckla sitt fortsatta tillsynsarbete inom området.

För uppdraget får IVO under 2025 använda 7 000 000 kronor som ska redovisas mot det under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg för budgetåret 2025 uppförda anslaget 1:8 Bidrag till psykiatri, anslagsposten 3 Till Kammarkollegiets disposition.

Medlen utbetalas engångsvis efter rekvisition till Kammarkollegiet senast den 1 december 2025.

Medel som inte har använts för avsett ändamål ska återbetalas senast den 31 mars 2026 till Kammarkollegiet. Vid samma tidpunkt ska en ekonomisk redovisning av använda medel lämnas till Kammarkollegiet.

Redovisning, rekvisition och återbetalning ska hänvisa till diarienumret för detta beslut.

Ärendet

En omfattande satsning för att stärka och utveckla insatserna för psykisk hälsa och suicidprevention pågår. Inom ramen för detta arbete avsätter regeringen sammanlagt 4,1 miljarder kronor under 2025 för att stödja

utvecklingen inom området. Arbetet inbegriper bl.a. riktade medel till kommuner och regioner och det civila samhällets organisationer samt uppdrag till berörda myndigheter.

Som ett led i detta arbete har regeringen beslutat en nationell strategi inom området psykisk hälsa och suicidprevention för de kommande tio åren (skr. 2024/25:77). Utgångspunkten för strategin är en bred och tvärsektoriell ansats som ger en gemensam riktning för hela samhället i arbetet med att främja psykiskt välbefinnande, förebygga psykisk ohälsa och suicid och förbättra livsvillkoren för personer som lever med olika psykiatriska tillstånd. Flera mål, delmål och prioriterade insatser i strategin har bäring på en god vård och omsorg, en trygg och meningsfull psykiatrisk heldygnsvård, tvångsvård och rättspsykiatrisk vård, ett utvecklat suicidpreventivt arbete och behovet av en strategisk, effektiv och enhetlig tillsyn.

En utgångspunkt för arbetet med att uppnå den nationella strategins mål, delmål och prioriterade områden är att berörda myndigheter utvecklar sitt arbete för att bidra till strategins genomförande. I det arbetet är den statliga tillsynen ett viktigt verktyg för att säkerställa en patientsäker hälso- och sjukvård och en socialtjänst, samt verksamhet enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, av god kvalitet.

En strategisk, effektiv och enhetlig tillsyn är därutöver av stor betydelse för att möta de utmaningar och brister som finns inom området, och som har uppmärksammats i flera utredningar, bl.a. Bergwallkommissionen (SOU 2015:52), den nationella samordnaren inom området psykisk hälsa (SOU 2017:111), Samsjuklighetsutredningen (SOU 2021:93, SOU 2023:5) och Suicidanalysutredningen (SOU 2024:66), samt i iakttagelser från IVO och Socialstyrelsen. Detta inbegriper bl.a. utmaningar och brister i tillgänglighet, suicidpreventivt arbete, omställningen till en god och nära vård med primärvården som nav, den vård som ges vid de särskilda ungdomshemmen samt psykiatrisk heldygnsvård, tvångsvård och rättspsykiatrisk vård.

Mot bakgrund av inriktningen i dels den nationella strategin inom området psykisk hälsa och suicidprevention, dels de utmaningar och brister som har uppmärksammats i flera utredningar och rapporter ges IVO i uppdrag att förstärka tillsynen inom området psykisk hälsa och suicidprevention.

Syftet med uppdraget är att stärka förutsättningarna för att tillsynen ska bedrivas på ett strategiskt, effektivt och enhetligt sätt, att patient-, brukar-

och anhörigmedverkan utvecklas i tillsynsarbetet samt att verksamheterna blir föremål för en kontinuerlig och systematisk granskning av den ordinarie tillsynsmyndigheten i syfte att öka lärande och avhjälpa eventuella brister.

Närmare om uppdraget

IVO ska stärka och utveckla tillsynen inom området psykisk hälsa och suicidprevention. I uppdraget ingår att

- fortsatt utveckla verktyg och nödvändig datatillgång för att analysera risker inom området och i detta särskilt fokusera på de områden där utvecklingsbehoven för dels IVO:s uppföljning, dels uppföljningen på nationell nivå är som störst,
- kontinuerligt genomföra förstärkta tillsynsinsatser inom området psykisk hälsa och suicidprevention,
- stärka och utveckla arbetet med återföring av kunskap från tillsynen till stöd för såväl regeringen som berörda myndigheter, i synnerhet Socialstyrelsen, kommuner och regioner samt andra intressenter på nationell, regional och lokal nivå, bl.a. genom analyser, rapporter och lägesbilder samt genom förstärkta dialoger och erfarenhetsutbyten med berörda huvudmän och verksamheter,
- stärka och utveckla samarbetet med Socialstyrelsen och Läkemedelsverket i frågor inom området psykisk hälsa och suicidprevention för att säkerställa en ändamålsenlig och effektiv statlig styrning med kunskap, nationell uppföljning och ett effektivt myndighetsgemensamt arbete,
- stärka och utveckla arbetet med patient-, brukar- och anhörigmedverkan inom ramen för tillsynen inom området psykisk hälsa och suicidprevention,
- stärka och utveckla arbetet med att integrera ett suicidpreventivt perspektiv i de tillsynsinsatser som genomförs inom dels detta uppdrag, dels myndighetens verksamhet i stort samt utveckla uppföljningen av ärenden som rör suicid och suicidförsök,
- särskilt utveckla den tillsyn som har bäring på den psykiatriska heldygnsvården, den psykiatriska tvångsvården och den rättspsykiatriska vården, och inom ramen för tillsynen bl.a. uppmärksamma aspekter relaterat till vårdinnehåll, lokaler, patientens rättigheter samt brister i verksamheterna som rör våld, missförhållanden och tvångsåtgärder som genomförs utan lagstöd,

- fortsatt genomföra insatser för att IVO:s tillsyn inom området ska utvecklas avseende underrättelser om tvångsåtgärder och annan statistik och register, och
- lämna förslag på hur IVO avser att utveckla sitt fortsatta tillsynsarbete inom området.

Inom ramen för uppdraget ska personer med samsjuklighet i skadligt bruk eller beroende av bl.a. alkohol och narkotika och psykisk ohälsa genomgående uppmärksammas liksom den pågående reformen för samordnade, behovsanpassade och personcentrerade insatser till personer med samsjuklighet. Vidare ska behoven hos patienter, brukare och anhöriga, i synnerhet barn, beaktas i utvecklingsarbetet, inbegripet barn och unga som är placerade i samhällsvård.

I arbetet med uppdraget ska resultaten från redovisningen av uppdraget att förstärka och utveckla tillsynen och uppföljningen av den psykiatriska tvångsvården och den rättspsykiatriska vården (S2021/04972) samt arbetet i uppdraget att samordna, stödja och följa upp genomförandet av den nationella strategin inom området psykisk hälsa och suicidprevention (S2025/00016) tas tillvara.

Vidare ska de synpunkter som framförs av internationella organ som granskar efterlevnaden av konventioner om mänskliga rättigheter, bl.a. Förenta nationernas (FN) kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning, FN:s kommitté för barnets rättigheter, FN:s kommitté mot tortyr (CAT) samt den europeiska kommittén mot tortyr och omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (CPT) särskilt uppmärksammas.

Eventuella förslag på fortsatta tillsynsinsatser inom området ska vara ändamålsenliga och kostnadseffektiva, rymmas inom befintliga ekonomiska ramar inom det under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg uppförda anslaget 1:8 Bidrag till psykiatri och ta hänsyn till berörda myndigheters och andra aktörers samlade administrativa börda.

När uppdraget utförs ska barnrättsperspektivet, funktionshindersperspektivet och jämställdhetsperspektivet, särskilt det jämställdhetspolitiska delmålet om jämställd hälsa, uppmärksammas. I enlighet med det ska eventuell statistik som presenteras inom ramen för uppdraget så långt som möjligt redovisas könsuppdelad.

På regeringens vägnar

Jakob Forssmed

Andrea Larsson

Kopia till

Socialdepartementet/SAM, SL, SOF
Finansdepartementet/BA, K, SFÖ
Arbetsmarknadsdepartementet/JÄM
Förvaltningsavdelningen/EKA
riksdagens socialutskott
Läkemedelsverket
Myndigheten för vård- och omsorgsanalys
Socialstyrelsen
Statens institutionsstyrelse
Delegationen för att genomföra en reform för mer samordnade, behovs-
anpassade och personcentrerade insatser till personer med samsjuklighet
(S 2025:A)
Utredningen om en reform av den statliga barn- och ungdomsvården (2024:01)
Sveriges Kommuner och Regioner